

PRIMENA PROJEKTA "SOLVENTNOST II" I MERE KOJE SU PREDVIĐENE U ZAKONU O OSIGURANJU SRBIJE U SLUČAJU NEPRIMENE PRAVILA O UPRAVLJANJU RIZIKOM

Sažetak: Ekonomska i finansijska kriza povećala je pritisak na poslovanje osiguravajućih društava. Izazov koji sada stoji pred osiguravajućim društvima je Direktiva EU br. 2009/138/EC, odnosno, "Solventnost II", koja se odnosi, pre svega, na upravljanje rizicima. Osiguravači, sada, moraju osigurati potpunu usklađenost s Direktivom "Solventnost II", dok im se sa druge strane pojavljuju nove poslovne i finansijske prilike. Zakon o osiguranju Republike Srbije posebno reguliše postupanje Narodne banke Srbije, ako osiguravajuće društvo ne postupa po pravilima o upravljanju rizikom. Upravljanje rizikom određuje poslovanje jednog osiguravajućeg društva. Pravilno shvatanje i kontrola rizika ne predstavlja zadatak samo osiguravajućeg društva, već i osiguranika. U radu se govori o upravljanju rizikom, regulisanju ove oblasti u pravu EU, odnosno, o primeni Direktive "Solventnost II", kao i o rešenjima u zakonodavstvu Srbije u ovoj oblasti. Posvećuje se pažnja i pojedinim odredbama Nacrta novog Zakona o osiguranju koje se odnose na nadzor nad radom ogranaka osiguravajućih društava iz drugih zemalja.

Ključne reči: rizik, nadzor, kontrola, osiguravajuće društvo, upravljanje rizikom, saosiguranje, reosiguranje, "Solventnost II".

1. Rizik i upravljanje rizikom u osiguranju

Rizik je, pre svega, stanje neizvesnosti, odnosno, on predstavlja budući neizvestan događaj, čijim ostvarenjem može nastati šteta ili korist². Pojedini autori kažu da je rizik opasnost od nastanka privredno ili društveno štetnog događaja koji podrazumeva obavezu osiguravača da plati sumu osiguranja, u slučaju nastanka osiguranog slučaja, odnosno, štete, a što je utvrđeno uslovima osiguranja i zakonom. Autor ove definicije je napravio razliku između privredne i društvene štetnosti i naveo je da je privredna štetnost prisutna kod neživotnih osiguranja, a društvena kod životnih³. Granica između ove dve vrste štetnosti je tanka i ne možemo da, na ovakav način, definišemo prisustvo štetnosti u ovim vrstama osiguranja.

¹ Prof. dr Vladimir Čolović, naučni savetnik, Institut za uporedno pravo Beograd

² Šulejić P., Pravo osiguranja, Beograd 2005., str. 83

³ Žarković N., Ekonomika osiguranja, Beograd 2008., str. 45

Kao što smo rekli, rizik možemo posmatrati, posebno, sa stanovišta osigurani-ka, a, posebno, sa stanovišta osiguravača – osiguravajućeg društva. Kad posmatramo rizik sa stanovišta osigurani-ka, na prvom mestu, imamo u vidu zaštitu potrebnu od ostvarenja rizika. Sa aspekta osiguravača, govorimo o delatnosti osiguranja, tj. kad govorimo o osiguranju, govorimo i o riziku, odnosno, da nema rizika ne bi bilo ni osiguranja.

Različite vrste osiguranja su vezane za različite rizike. Što je rizik veći, to je veća mogućnost da se dogodi štetni događaj, odnosno, osigurani slučaj. Postoji opasnost i od uvećavanja broja rizika, kada se dovodi u pitanje samo osiguranje, tj. mogućnost jednog osiguravajućeg društva da pokrije određene rizike i da plati štetu, ako nastane osigurani slučaj. Znači, jedan od problema vezanih za postojanje rizika, jeste njegovo umnožavanje. Ali, kad govorimo o umnožavanju, ne mislimo, samo, na povećanje broja rizika, već i na povećanje veličine rizika. Jedno od rešenja za neutralizaciju umnožavanja rizika je i saosiguranje, pored reosiguranja, ali i drugi metodi. Saosiguranje je u ranom razvoju osiguranja uspešno ublažavalo mogućnost povećanja rizika. Danas, saosiguranje ima svoje mesto u neutralisanju umnožavanja rizika, što treba zahvaliti i brokerima (vrsta posrednika u osiguranju⁴), koji su stvorili tzv. risk market⁵.

Kao što smo, napred, rekli, rizikom se mora upravljati. Upravljanje rizikom znači da ga kontrolišemo. Upravljanje rizikom doprinosi njegovom optimalnom smanjivanju. Upravljanje rizikom predstavlja njegovu obradu, koja se sastoji iz tri osnovne komponente: - identifikacija i ocena rizika; - izbor i primena metoda upravljanja rizikom; i – nadzor nad rezultatima primenjenog metoda. Identifikacija i ocena rizika je postupak usmeren ka individualizaciji i definisanju rizika, a što mora imati osnov u kvalitetu prikupljenih informacija. Izbor i primena metoda optimalnog upravljanja rizikom je postupak usmeren na svodenje rizika na prihvatljiv obim. Nadzor nad rezultatima primenjenog metoda je postupak usmeren ka kvalitativnoj i kvantitativnoj razradi ekonomskih efekata proizvedenih u postupku upravljanja rizikom. Iz svega navedenog, možemo zaključiti da je najvažniji element upravljanja rizikom izbor odgovarajućeg metoda upravljanja, obzirom da taj izbor mora imati osnov u odgovarajućoj dobroj proceni⁶. Ove metode može primenjivati osiguravač, ali i svako drugo lice koje se zaštićuje od rizika, bez obzira da li će se ono osigurati ili ne.

Kod osiguravača, zaštita od rizika zavisi, na prvom mestu, od pravilne procene i deobe rizika, koja zavisi od tri faktora: 1) prvi faktor se odnosi na bonitet osiguravača. Osiguravač mora imati dovoljna sredstva, da bi mogao da izvrši podelu rizika u okviru svoje organizacije osiguranja. Tada govorimo o zajednici osiguranja; 2) drugi faktor je veličina rizika, koja mora biti izražena kroz sumu osiguranja. Tada govorimo i o premiji osiguranja, koja zavisi i od procene rizika; 3) treći faktor je odnos prvog i drugog faktora, odnosno, odnos iz-

⁴ Iako je broker drugitreminzaposrednika, mora se reći da je širina ovlašćenja kod brokera veća nego kod posrednika.

⁵ Matijević B., *Osiguranje (menadžment-ekonomija-pravo)*, Zadar 2010., str. 161

⁶ Matijević B., *nav.delo*, str.149-150

među boniteta osiguravača i veličine rizika. Kada je taj odnos negativan, tj. kada je veličina rizika tolika da bi ugrozila bonitet osiguravača, tada osiguravač povećava svoj bonitet, odnosno, mogućnost osiguranja, ili kroz saosiguranje ili kroz reosiguranje, kao što smo rekli. Saosiguranje se primenjuje samo u izuzetnim slučajevima, kada se radi o krupnim i teškim rizicima, koje ne može da preuzme jedan osiguravač. Horizontalnom deobom jednog rizika, svaki od saosiguravača preuzima svoj deo obaveze, odnosno, pokriva svoj deo sudelovanja u snošenju rizika srazmerno⁷. Saosiguranje, u suštini, predstavlja raspodelu jednog rizika na nekoliko delova koje svaki osiguravač preuzima u direktno pokriće iz zajedničkog ugovora ili zajedničke polise osiguranja⁸.

Sa druge strane, ako jedno osiguravajuće društvo ne može da podnese veliki rizik, koji proističe iz jednog ugovora o osiguranju, odnosno, ako taj višak rizika prelazi samopridržaj, pod kojim podrazumevamo iznos ugovorom preuzetih rizika koji društvo uvek zadržava u sopstvenom pokriću i koji može pokriti sopstvenim sredstvima⁹, tada zaključuje ugovor o reosiguranju¹⁰. Ali, i kod saosiguranja se zaključuje reosiguranje, na dva načina: - svaki saosiguravač će reosigurati višak rizika iznad svog kapaciteta, ili će – vodeći osiguravač pokriti rizik iznad kapaciteta svih saosiguravača. Osnovni cilj ovakvog pokrivanja rizika je primarna deoba rizika radi njegove neutralizacije i sigurnosti obavljanja delatnosti osiguranja, što je i osnovni ekonomski aspekt saosiguranja¹¹.

Na pravilno definisanje rizika utiču i drugi elementi, kao što su: - inflacija; - promene metoda vezane za industrijske rizike; i – promene vrednosti i standarda ponašanja. Ti elementi, vrlo često, mogu dovesti i do umnožavanja rizika¹².

2. Rizik i insolventnost osiguravajućih društava

Bitno izmenjeno poslovno okruženje u poslednjih nekoliko godina dovelo je do suočavanja osiguravajućih društava sa brojnim izazovima i rastućim rizicima i istovremeno doprinelo da se kapital i solventnost osiguravača, u odnosu na preuzete obaveze, nađu u fokusu pažnje kako akcionara i osiguranika, tako i države i njenih nadzornih organa. Glavni uzroci insolventnosti osiguravajućih kompanija su:

- rizici osiguranja (tehnički rizici, odnosno, rizici nastrani pasive bilansa stanja), koji ukazuju na stepen dovoljnosti sredstava rezervi osiguravajućih društava za izvršavanje obaveza i pokriće šteta ili dugova;

- rizici imovine (rizici ulaganja, odnosno, rizici na strani aktive bilansa stanja), kojima su osiguravajuća društva izložena prilikom ulaganja slobodnih sredstava rezervi

⁷ Ćurak M., Jakovčević D., Osiguranje i rizici, Zagreb 2007., str. 282

⁸ Mrkšić D., Petrović Z., Ivančević K., Pravo osiguranja, Beograd 2006., str. 157

⁹ Andrijanić I., Klasić K., Tehnike osiguranja i reosiguranja, Zagreb 2002. str. 141

¹⁰ Čolović V., Osiguravajuća društva, zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo, Beograd 2010., str. 16

¹¹ Matijević B., nav.delo, str. 153-154

¹² Ogrizović D., Ekonomika osiguranja, Sarajevo 1985., str. 584

i kojima osiguravači moraju kontinuirano upravljati na bazi njihove prethodne detaljne analize i što objektivnije procene;

- tzv. netehnički rizici, koji su uzrokovani ponašanjem uprave (menadžmenta), kao što je namerno određivanje nižih premijskih stopa kako bi se ostvario brzi prodor na tržište i preuzeo veći tržišni udeo, što kao posledicu ima manjak sredstava za isplatu šteta i troškova poslovanja¹³.

Da je veoma bitno pravilno definisati rizike koji mogu dovesti do prestanka rada osiguravajućih društava, govori i zakonodavstvo EU, u okviru kojeg je donet akt koji reguliše upravljanje rizikom, o kome ćemo govoriti kasnije. Da se radi o veoma važnom aktu, govori i činjenica da se njegovo stupanje na snagu odlaže, pre svega, zbog pripreme tržišta osiguranja i samih osiguravača¹⁴.

3. Solventnost osiguravajućih društava

Problem solventnosti osiguravajućih društava vezujemo i za interese osiguranika i za interese osiguravača, odnosno, za interese vlasnika osiguravajućih društava. Finska se, na primer, bavi problemom solventnosti osiguravajućih društava još od pedesetih godina XX veka, a u Evropi je do sedamdesetih godina istog veka, bilo više pokušaja provere solventnosti¹⁵. Rizici osiguranja su u SAD u razdoblju od 1969. do 1998. godine bili uzrok za 41 % slučajeva nesolventnosti. U svetu se može više od polovine slučajeva nesolventnosti pripisati rizicima koji su u EU, ranije, bili potpuno zanemareni u obračunu minimalnog kapitala osiguravajućeg društva. Inače, u EU nije bilo velikih teškoća sa nesolventnošću osiguravajućih društava. Od 1996. do 2001. godine je bilo 85 većih teškoća u osiguravajućim društvima, kojima su se bavili supervizori osiguranja¹⁶. Od toga, došlo je do zatvaranja osiguravajućih društava u 20 slučajeva, odnosno, u 17 društava koja su se bavila imovinskim osiguranjem, a u tri društva koja su se bavila životnim osiguranjem. U 65 slučajeva do zaštite interesa osiguranika došlo je obaveznim ili dobrovoljnim prenosom portfelja, preuzimanjem društva ili dokapitalizacijom. Kasnije, od 65 pomenutih društava, još je 29 prestalo sa radom. Od 2001. do 2004. godine, došlo je do prestanka rada još 13 osiguravajućih društava koja su se bavila imovinskim osiguranjem, kao i 14 društava koja su se bavila životnim osiguranjem. Osnovni problem vezan za solventnost svodi se na određivanje minimalnog iznosa kapitala koje osiguravajuće društvo mora da poseduje za sigurno poslovanje. Prelaz sa klasičnih ili standardnih modela upravljanja rizikom na interne modele koje će izraditi i, na-

¹³ Jauković L., Kaščelan V., Nova regulativa solventnosti osiguravajućih kompanija u EU – projekat Solventnost II-, str. 77, <http://www.mnje.com/Archive.aspx?magazine=13> (pristup: 19.03.2012.)

¹⁴ Čolović V., Mere Narodne banke Srbije protiv osiguravajućeg društva u slučaju nepostupanja po pravilima o upravljanju rizikom, časopis Pravo – teorija i praksa, br. 10-12/2012, Novi Sad, oktobar-decembar 2012., str. 5

¹⁵ Komelj J., Dolničar J., Izazovi i mogućnosti u osiguranju i reosiguranju sa naglaskom na Solventnost II, prezentacija, 18. susret osiguravača i reosiguravača SORS 2007., Sarajevo 2007., str. 2

¹⁶ Komelj J., Dolničar J., nav. delo, str. 6

kon odobrenja nadzornog organa, upotrebljavati pojedini osiguravači, nije ni jednostavan, ni bezopasan, kao ni jeftin. Interno modeliranje omogućava smanjenje varijabilnosti u upravljanju rizikom, mogućnost procene veličine kapitala, a time i efikasniju alokaciju istog u cilju pravilnog vrednovanja odluka i dobijanja odgovora na pitanje: Šta će se dogoditi, ako više stvari, odjednom, krene loše? Cilj uvođenja "Solventnosti II", odnosno, primene odredaba Direktive EU br. 2009/138/EC¹⁷, jeste uvođenje sveobuhvatnog upravljanja rizikom u cilju zaštite osiguranika¹⁸. Sama "Solventnost II" daje mogućnost primene internih modela, prilagođenih svakom osiguravaču, odnosno, njegovoj situaciji¹⁹.

4. Kritika projekta "Solventnost I" i ciljevi "Solventnosti II"

Odredbe prvih Direktiva kojima je regulisano tržište osiguranja EU su bile predmet velikog broja analiza, tako da su, u cilju poboljšanja kvaliteta zaštite osiguranika, usledile dopune pomenutih propisa. Evropski parlament i Savet EU su, u martu 2002. godine, usvojili Direktivu 2002/13/EC za neživotna osiguranja²⁰ i Direktivu 2002/12/EC za životna osiguranja²¹, koja je zamenjena Direktivom 2002/83/EC²². Nova zakonska rešenja u EU predviđaju obračun margine solventnosti primenom fiksnih koeficijenata na vrednost ukupnog premijskog prihoda ili prosečnog iznosa šteta (kod neživotnih osiguranja), odnosno, na iznos matematičke rezerve (kod životnih osiguranja).

Afirmisanje isključivo kvantitativnog pristupa problematici solventnosti, bez analiziranja kvalitativnog aspekta finansijske pozicije osiguravajućeg društva, predstavlja osnovni nedostatak projekta "Solventnost I". Nove Direktive iz 2002. godine, nisu odstranile ključne nedostatke prvobitnih Direktiva iz 70-tih godina prošlog veka. Naime, minimalni zahtev za kapitalom trenutno se, isključivo, računa na osnovu obaveza osiguravajućeg društva, što upućuje na zaključak da se prilikom njegovog određivanja uzimaju u obzir samo osigurani rizici, dok ostali kvantitativni rizici (kao npr. rizik kamatne stope i ostali tržišni rizici) nisu adekvatno uključeni u obračun. Postojeći obračun margine solventnosti je imao za posledicu da su uspešna osiguravajuća društva, formirajući veći iznos tehničkih rezervi i za-

¹⁷ Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) (OJ L 335/1, 17.12.2009.)

¹⁸ Background to the Solvency II Project, http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency/background_en.htm

¹⁹ www.osiguranje.hr

²⁰ Directive 2002/13/EC of the European Parliament and of the Council of 5 March 2002 amending Council Directive 73/239/EEC as regards the solvency margin requirements for non-life insurance undertakings (OJ L 77, 20.3.2002)

²¹ Directive 2002/12/EC of the European Parliament and of the Council of 5 March 2002 amending Council Directive 79/267/EEC as regards the solvency margin requirements for life assurance undertakings (OJ L 77, 20.3.2002.)

²² Directive 2002/83/EC of the European Parliament and of the Council of 5 November 2002 concerning life assurance (OJ L 345, 19.12.2002.)

računavajući veće premije, bili prinuđeni da izdvajaju veći iznos sredstava za održavanje minimalnog zahtevanog kapitala, što je uticalo na pokušaj mnogih osiguravača da smanje zahtevani kapital putem snižavanja premija i sredstava tehničkih rezervi²³. U sklopu projekta "Solventnost I", modeli procene solventnosti osiguravajućih društava nisu uvek saglasni a, u nekim slučajevima, su čak i kontradiktorni²⁴.

"Solventnost II" treba da predstavlja poboljšani regulatorni okvir solventnosti osiguravajućih društava putem:

- uvođenja sistema merenja solventnosti zasnovanog na riziku, čime se afirmiše pristup opreznog merenja stepena rizika portfelja osiguravača i proporcionalnog utvrđivanja potrebnog iznosa kapitala;
- utvrđivanja jedinstvenih pravila za merenje solventnosti osiguravajućih društava;
- podsticanja osiguravača da sprovodi aktivnosti upravljanja rizikom;
- definisanja zahtevanog iznosa kapitala primenom "standardnog pristupa" ili "internog modela", što će uticati da se od osiguravajućih društava, koje profitabilno posluju, zahteva manje kapitala za održavanje solventnosti nego od društava sa slabijim poslovnim rezultatima;
- podsticanja diversifikacije rizika osiguravajućih društava, čime se, ujedno, utiče na njegovo smanjenje²⁵.

Navedenim izmenama regulatornog okvira pokušaće se sa ostvarenjem bolje povezanosti strukture kapitala i profila rizika osiguravajućeg društva, veći nivo fleksibilnosti poslovanja osiguravača, kao i veći stepen konkurentnosti tržišta osiguranja u zemljama EU.

Tri nivoa projekta "Solventnost II"

Projekat "Solventnost II" polazi od tzv. strukture tri nivoa. Prvim nivoom se definiše iznos sredstava koji osiguravajuće društvo mora da obezbedi da bi bilo solventno. Drugi nivo projekta "Solventnost II" analizira solventnost osiguravača sa kvalitativnog aspekta (time uključuje onu izloženost riziku koja ne može biti merena korišćenjem matematičkog aparata) i definiše okvir kontrole nadzornih organa. Poseban naglasak je stavljen na potrebu obezbeđenja visokog kvaliteta procesa upravljanja poslovanjem osiguranja i upravljanja ljudskim resursima, kao i na neophodnost intenzivnog razvoja internog sistema kontrole²⁶. Treći nivo projekta "Solventnost II" je osmišljen sa namerom da se poveća transparentnost i dostupnost informacija svim tržišnim učesnicima, odnosno, u cilju učvršćivanja mehanizama tržišta. Ovim stubom je predviđeno uvođenje novih računovodstvenih standarda zasno-

²³ Jauković L., Kaščelan V., nav.delo, str. 79

²⁴ Čolović V., Uticaj primene projekta "Solventnost II" (Direktiva EU br. 2009/138/EC) na osiguravajuća društva u Srbiji, Zbornik radova "Harmonizacija zakonodavstva Republike Srbije sa pravom Evropske unije 2", Institut za međunarodnu politiku i privredu, Institut za uporedno pravo, Hans Zajdel Fondacija, Beograd 2012., str. 363

²⁵ Jauković L., Kaščelan V., nav.delo, str. 80

²⁶ Jauković L., Kaščelan V., nav.delo, str. 82

vanih na tzv. fer vrednosti, podržanih tržišno orijentisanim procenama kapitala, čime će se steći potpunija slika o stanju solventnosti osiguravača²⁷.

5. Primena "Solventnosti II"

Razlozi za primenu projekta "Solventnost II" su veliki. Ali, prvo ćemo analizirati neke od posledica koje bi trebalo da nastanu primenom "Solventnosti II". One bi trebalo da se ogledaju, posebno, kod: - planiranja obima potrebnog kapitala i rezervisanja; - definisanja potrebne premije i sadržaja proizvoda osiguranja; - ostvarivanja investicionih profita; - prenosa rizika, - povezivanja osiguravajućih društava; - organizovanja strukture osiguravajućeg društva; - preglednosti poslovanja; - nove uloge državnih nadzornih organa. Kad govorimo o uticaju "Solventnosti II" na proizvode osiguranja, taj uticaj će doprineti ograničenju pojedinih pokrića, skupljoj premiji pojedinih proizvoda, prenošenju rizika na osiguranika, odbijanju pokrića za pojedine rizike. Posledica svega toga najverovatnije će biti još veća individualizacija rizika.

Kad su u pitanju osiguravajuća društva u Republici Srbiji, kao i u ostalim zemljama bivše SFRJ, dugoročno gledano, posledice primene "Solventnosti II" će biti iste kao i u EU, ali će ih, prvo, prouzrokovati zahtevi reosiguravača. Zbog toga će biti potrebno puno ulaganja energije i sredstava u programsku opremu, kvalitet podataka i stalnu analizu podataka zbog individualizacije rizika. Osiguravajuća društva će biti bolje upoznata sa svojom finansijskom izloženošću i tome će prilagoditi investicionu politiku, a kao posledica će se pojaviti zahtevi za nižim kapitalom, a zbog toga će nastati i konkurentnija premija. Osiguravajuća društva će tražiti ulaganje u manje rizične i dugoročne investicije sa nižim prihodima, a posledica će biti pritisak na dizanje premija. To će, u zemljama našeg regiona, prouzrokovati potrebu za razvojem finansijskog tržišta i mogućnosti za ulaganje u inostranstvo²⁸.

Kad je u pitanju prenos rizika, to je jedan od bitnih načina smanjivanja izloženosti rizicima, a to se može postići: a) reosiguranjem; b) promenom proizvoda osiguranja ili prekidom poslovanja u pojedinačnim poslovnim linijama (prenos rizika na osiguranika); c) finansijskim instrumentima, kao što su obveznice za mortalitet i obveznice za katastrofe, dugoročne opcije i dr. (prenos rizika na finansijsko tržište). Sve to ukazuje na to, da će odluka o reosiguranju biti jedan od ključnih načina smanjenja rizika. Zbog toga, neminovno, mora doći do promene odnosa između reosiguravača i osiguravača²⁹. I na teritorijama zemalja bivše SFRJ će doći do povećanja potrebe za reosiguranjem. Ali ne kod svih društava koja se bave reosiguranjem, već kod onih koja imaju veći bonitet. Kad je u pitanju udruživanje, odnosno, spajanje osiguravajućih društava, mora se reći da će Solventnost II predstavljati dodatni katalizator tog spajanja, zbog uštede troškova u prilagođavanju, koje prati udruživanje³⁰.

²⁷ *Ibidem*

²⁸ Komelj J., Dolničar J., nav.delo, str. 43

²⁹ Komelj J., Dolničar J., nav.delo, str. 44

³⁰ Čolović V., nav.delo, str. 367

Napred smo rekli da je došlo do izmene u određivanju početka primene projekta "Solventnost II". Prvobitno je bilo predviđeno da primena projekta "Solventnost II" počne u novembru 2012. godine. Naime, 24. novembra 2010. godine usvojena je Prva Direktiva Omnibus, kojom se 11 postojećih Direktiva iz područja finansijskih usluga uskladilo sa propisima koji uređuju rad novonastalih evropskih regulatora, a pre svega, to se odnosi na nadzorni organ EIOPA³¹. Ali, Evropska komisija izradila je predlog Direktive "Omnibus II", kojom se iz istog razloga menja Direktiva o prospektu i Direktiva koja uređuje projekat "Solventnost II". Predlog Evropske komisije detaljno definiše delokrug i ovlašćenja regulatora, a što uključuje i mogućnost pripreme tehničkih standarda i rešavanja nesuglasica između regulatora država članica. Predložene izmene Direktive "Solventnost II" uključuju i odredbe prema kojima EIOPA preuzima specifične obaveze. Između ostalog, EIOPA je dužna da osigura primenu harmonizovanih tehničkih pristupa u korišćenju rejtinga kod obračuna potrebnog solventnog kapitala³². Tim izmenama se, u stvari, pomera datum primene Direktive "Solventnost II" na 1. januar 2013. godine, a prema tom predlogu Evropska komisija bi dobila ovlašćenja za donošenje prelaznih mera ukoliko proceni da su takve mere potrebne kako bi se izbegli poremećaji na tržištu osiguranja pri prelasku na režim "Solventnost II"³³. Najnoviji podaci govore da je Komisija predložila pomeranje primene na 2014., dok neki misle da će se primena odložiti do 2016. godine³⁴.

6. Uticaj "Solventnosti II" na Srbiju

Na teritoriji Srbije i regiona, obzirom na malu veličinu tržišta, verovatno je da će, dugoročno, biti prisutna mala osiguravajuća društva. Kad kažemo mala društva, to kažemo sa aspekta prava zemalja EU. Ta društva će biti udružena u neku osiguravajuću organizaciju, jer će time smanjiti fiksne troškove za razvoj.

Kad je u pitanju organizacija osiguravajućih društava sa aspekta savladavanja rizika na području Srbije, ona će biti malo drugačija u odnosu na EU. Naime, organizaciona struktura će se dopuniti sa jedinicama koje su potrebne za savladavanje rizika. Tu se misli na odbore za savladavanje rizika. Zatim, već postojeće organizacione jedinice, u okviru osiguravajućeg društva, dobiće nove aktivnosti, koje će se sastojati u rukovođenju, organizovanju operativnih jedinica, kao i u nadzoru³⁵. Na kraju, neke od današnjih organizacionih jedinica u društvu će se spojiti. Tu mislimo, pre svega, na aktuare i

³¹ EIOPA je deo Evropskog sistema finansijski nadzor koji se sastoji od tri evropska nadzorna organa. To je nezavisno savetodavno telo Evropskog parlamenta, Saveta Evropske unije i Evropske komisije.

³² <https://ktn.innovateuk.org/web/financialservicesktn/articles/-/blogs/omnibus-ii-directive-suggests-far-more-wide-ranging-transitional-measures-referenced>

³³ www.osiguranje.hr

³⁴ <http://www.lloyds.com/the-market/operating-at-lloyds/solvency-ii/legislative-developments/solvency-ii-implementation-date>

³⁵ Komelj J., Dolničar J., nav.delo, str. 47

finansijski sektor u društvu. U stvari, najlogičnije da se početak aktivnosti vezane za savladavanje rizika postavi u ove organizacione jedinice (aktuari, finansijski sektor)³⁶.

No, veoma je bitna i promena kod onih koji odlučuju u osiguravajućim društvima. Tu mislimo na promene kod samih lica koja čine upravu, odnosno, menadžment društva. Odluke će se, uvek, usvajati obzirom na to kakav je rizik za ostvarivanje zahtevanih poslovnih rezultata prihvatljiv za osiguravajuće društvo.

Zatim, veoma je važna i uloga državnih nadzornih organa. Uloga nadzornih institucija će se bitnije promeniti u oblasti provere ispunjavanja određenih normativnih zahteva i pokazatelja. Naime, navedena provera će se pretvoriti u kvalitativnu kontrolu strukture i uspešnosti poslovanja osiguravajućeg društva. Nadzorni organi će morati svoje znanje iz poznavanja propisa tako dopuniti praktičnim poznavanjem delovanja finansijskog tržišta i tržišta osiguranja³⁷.

Na području tržišta osiguranja u zemljama Srbije, uticaj "Solventnosti II" će nastati, pre svega, zbog: a) preuzimanja određenih pravila "Solventnosti II" u zakonodavstvo Srbije; b) priključenjem ili pripremom za ulazak u EU; c) preko reosiguranja; i d) preko osiguravajućih društava koja su u vlasništvu vlasnika iz zemalja EU³⁸.

Postavlja se pitanje da li projekat "Solventnost II" može da smanji verovatnoću nastanka insolventnosti osiguravajućih društava. Ako pogledamo navedeno, odnosno, ako pogledamo odredbe navedene Direktive, onda može, ali kakva je situacija u praksi? Projekat "Solventnost II" usmeren je ka savladavanju većeg broja rizika (među njima su i rizici nepotpune politike upravljanja rizicima, nepotpune organizacije preuzimanja u osiguranje, poslovne strategije poslovanja, kontrole procesa i osposobljenosti rukovodstva, neočekivanih akumulacija, koji su do sada uzrokovali najveći broj nesolventnosti u EU). Isto tako, predviđeno je sprovođenje testova stresa koji će simulirati ekstremne scenarije za jedno osiguravajuće društvo. Po mišljenju mnogih, te mere će delovati preventivno, kako se ne bi počeli pojavljivati brojniji stečajni postupci kao posledica promene klime, napretka tehnologije i rizika kojih možda osiguravajuća društva, još, nisu dovoljno svesna. Država i pojedinačna osiguravajuća društva bi morali što pre da uvide neophodnost uspostavljanja sistema savladavanja rizika, kao što to predviđa "Solventnost II", što je značajno i za preživljavanje osiguravajućih društava i za olakšano priključenje Srbije Evropskoj uniji.

Kad je u pitanju Srbija i region u kome se ona nalazi, moramo da se osvrnemo i na status osiguravajućih društava u odnosu na njihovo poslovanje i njihov bonitet. Isto tako, moramo reći da, za razliku od bankarskog sektora, u kojem dominiraju međunarodne grupacije, u sektoru osiguranja još uvek su, na prvim mestima, domaće osiguravajuće kompanije. No, može se primetiti da u regionu dolazi do strateškog zaokreta koji još nije počeo da daje

³⁶ Čolović V., nav.delo, str. 368

³⁷ Komelj J., Dolničar J., nav.delo, str. 51

³⁸ Komelj J., Dolničar J., nav.delo, str. 36

rezultate, ali bi to trebalo da se ostvari, uskoro, tj. umesto povećanja udela na tržištu, što je do sada bio slučaj, osiguravači su težište poslovanja prebacili na profitabilnost³⁹.

7. Narodna banka Srbije kao nadzorni organ u osiguranju

Osiguravajuća društva moraju da se pridržavaju pravila o upravljanju rizikom da bi mogla da opstanu na tržištu osiguranja. Osim toga, srpski zakonodavac predviđa niz mera, koje mogu biti preduzete protiv osiguravača, u slučaju da postupaju u suprotnosti sa tim pravilima. Primena tih mera zavisi i od nadzornog organa nad radom osiguravajućih društava. Donošenjem Zakona o osiguranju Republike Srbije (dalje: ZO)⁴⁰, poslovi nadzora nad radom osiguravajućih društava su prešli na Narodnu banku Srbije. Može se postaviti pitanje, bez dublje analize, zbog čega nije predviđena posebna organizacija, koja bi vršila nadzor nad osiguranjem, kao što je to predviđeno u nekim zakonodavstvima susjednih država.⁴¹ Naravno, u vezi sa ovim, postavlja se pitanje i odgovornosti nadzornog organa za izvršeni nadzor nad poslovanjem osiguravajućih društava. Efikasnost kontrole, odnosno, nadzora je obezbeđena od strane Narodne skupštine Republike Srbije, obzirom da ona kontroliše rad Narodne banke Srbije.⁴² Ne samo to, već, kad govorimo o vršenju nadzora od strane Narodne banke Srbije nad poslovima osiguranja, govorimo i o osnovnoj funkciji tog nadzornog organa, a ona je bankarske prirode i usmerena je ka tom sektoru.⁴³ Analiziraćemo odredbe ZO koje regulišu nadzor⁴⁴.

Pored nadzora, Narodna banka Srbije izdaje dozvolu za obavljanje poslova osiguranja, reosiguranja, posredovanja i zastupanja u osiguranju i poslova neposredno povezanih sa poslovima osiguranja, daje saglasnost na akte i radnje propisane ovim zakonom, donosi akte propisane ZO, obrađuje statističke i druge podatke, vodi registre u skladu sa ovim zakonom i razmatra prigovore osiguranika, korisnika osiguranja i trećih oštećenih lica na rad osiguravajućih društava i drugih lica koja obavljaju delatnost osiguranja. Narodna banka Srbije saraduje sa drugim nadzornim organima u zemlji i inostranstvu i obavlja i druge poslove propisane ovim i drugim zakonom. Saradnja Narodne banke Srbije sa drugim nadzornim organima u inostranstvu bila bi jasnija, kada bi strana osiguravajuća društva mogla obavljati delatnost osiguranja na našoj teritoriji, bilo direktno, bilo preko filijala. No, u Nacrtu novog Zakona o osiguranju Srbije, takva mogućnost je predviđena i o tome će biti reči kasnije. Ovakvo, saradnju Narodne banke Srbije kao nadzornog organa u osiguranju sa drugim nad-

³⁹ Izvor: <http://www.bankamagazine.hr/Naslovnica/Komentariianalize/tabid/138/View/Details/ItemID/61160/ttl/Osiguranja-Regijom-dominiraju-lokalni-igraci/Default.aspx>

⁴⁰ Zakon o osiguranju Republike Srbije (Sl. glasnik RS, br. 55/2004, 70/2004 - ispr., 61/2005, 61/2005 - dr. zakon, 85/2005 - dr. zakon, 101/2007, 63/2009 - odluka US i 107/2009)

⁴¹ R. Srpska, Hrvatska

⁴² Nenadić B., *Ovlašćenje državnih organa u postupku osnivanja društva za osiguranje u uporednom pravu, s posebnim osvrtom na ovlašćenja Narodne banke Srbije, savetovanje "Osiguranje u susret procesu pridruživanja Srbije i Crne Gore Evropskoj Uniji"*, Palić 2006., Zbornik radova, str. 277

⁴³ Nenadić B., nav. delo, str. 278

⁴⁴ Nadzor nad radom osiguravajućih društava reguliše se u članovima 142.-180a. ZO

zornim organima u stranim državama, treba shvatiti kao saradnju u oblasti boljeg informisanja, korišćenja tuđih iskustava i sl. Osim toga, Narodna banka Srbije je dužna da donosi propise radi sprovođenja odredaba ZO.

Narodna banka Srbije vrši nadzor nad poslovanjem osiguravajućeg društva, kao i društva za posredovanje u osiguranju i društva za zastupanje u osiguranju, odnosno, zastupnika u osiguranju, agencije za pružanje drugih usluga u osiguranju, preduzeća i drugih pravnih lica koja imaju posebno organizovan deo za pružanje drugih usluga u osiguranju i pravnih lica koja poslove posredovanja i zastupanja u osiguranju obavljaju na osnovu posebnog zakona. U izuzetnim slučajevima, Narodna banka Srbije može da izvrši nadzor i nad pravnim licima koja su povezana sa navedenim pravnim subjektima i da ostvari uvid u poslovne knjige svih učesnika u poslu koji je predmet nadzora, ako je to neophodno radi vršenja nadzora nad poslovanjem osiguravajućeg društva. Ako nadzor nad određenim navedenim pravnim licem vrši drugi nadzorni organ, Narodna banka Srbije će nadzor nad poslovanjem ovog lica izvršiti u saradnji sa tim organom.

8. Mere ZO kod nepostupanja po pravilima o upravljanju rizikom

Pravila o upravljanju rizikom su, kao što smo videli, brojna i složena. Ona se, praktično, odnose na adekvatno upravljanje osiguravajućim društvom. No, upravljanje rizikom mora da obezbedi stabilnost društva i sredstva kojima ono izvršava obaveze. ZO definiše da osiguravajuće društvo mora da postupa u skladu sa pravilima o upravljanju rizikom i da time stalno obezbeđuje sledeće: 1) zaključenje ugovora o saosiguranju i reosiguranju viškova rizika iznad maksimalnog samopridržaja; 2) isplatu šteta, ugovorenih suma osiguranja i izvršavanje drugih obaveza iz osnova osiguranja; 3) osnovni kapital propisan ZO; 4) tehničke rezerve; 5) likvidnost društva; 6) garantne rezerve; 7) marginu solventnosti⁴⁵. Zakonodavac detaljnije uređuje ova pitanja i kroz odredbu o upravljanju rizikom i kroz odredbe o navedenim institutima koji moraju da obezbede pozitivan bonitet društva.

No, ako Narodna banka Srbije utvrdi da osiguravajuće društvo ne postupa u skladu sa pravilima o upravljanju rizikom, naložiće osiguravajućem društvu da obezbedi:

- 1) saosiguranje i reosiguranje viškova rizika iznad maksimalnog samopridržaja;
- 2) plaćanje šteta, ugovorenih suma osiguranja i izvršenje drugih obaveza iz osnova osiguranja;
- 3) osnovni kapital u propisanoj visini;
- 4) propisane tehničke rezerve;
- 5) likvidnost društva;
- 6) deponovanje i ulaganje sredstava tehničkih rezervi prema propisanoj visini i strukturi;
- 7) garantnu rezervu;

⁴⁵ Član 125. ZO

8) deponovanje i ulaganje sredstava garantne rezerve prema propisanoj visini i strukturi;

9) marginu solventnosti;

10) druge aktivnosti radi ispunjenja navedenih obaveza⁴⁶.

Radi se o istim institutima koji se navode u ZO i koji moraju biti obezbeđeni, odnosno, od čijeg obezbeđenja i izvršavanja zavisi opstanak društva.

Osim toga, Narodna banka Srbije može, između ostalog, osiguravajućem društvu: - zabraniti zaključivanje novih ugovora o osiguranju, u pojedinim ili svim vrstama osiguranja; - naložiti raskid ugovora o osiguranju, ugovora o posredovanju, odnosno, zastupanju u osiguranju, ako bi njihovo dalje važenje nanelo štetu društvu; - ograničiti visinu rizika koji može da preuzme; - zabraniti vršenje određenih isplata; - zabraniti zaključivanje poslova sa pojedinim akcionarima, članovima uprave, članovima nadzornog odbora, povezanim licima ili drugim pravnim licima; - naložiti naplatu potraživanja; - privremeno zabraniti, odnosno, ograničiti raspolaganje imovinom; - naložiti poboljšanje organizacije i načina obavljanja interne revizije; itd. Narodna banka Srbije rešenjem nalaže mere i određuje rok za otklanjanje nepravilnosti u vezi sa pravilima o upravljanju rizikom⁴⁷.

Da bi Narodna banka Srbije mogla da naloži ove mere, ona mora imati uvid u poslovanje društva. Ona to može učiniti na posredan ili neposredan način, uz obavezu osiguravajućeg društva da saraduje sa nadzornim organom. U svakom slučaju, upravljanje rizikom, onako kako je ovaj institut definisao srpski zakonodavac, mora da obezbedi stabilnost poslovanja osiguravajućeg društva⁴⁸.

Pomenućemo i dve mere koje Narodna banka Srbije može izreći i u slučaju nepoštovanja pravila o upravljanju rizikom. Jedna je povećanje osnovnog kapitala zbog ekonomske stabilnosti društva, a druga se odnosi na privremene mere.

Povećavanje osnovnog kapitala zbog ekonomske stabilnosti osiguravajućeg društva

Ova mera se odnosi na situaciju kada je određena vanredna uprava u situaciji kada društvo ne može da izvršava svoje obaveze, ako sredstva društva nisu dovoljna za izvršenje obaveza, ako se iz poslovnih knjiga ne može utvrditi pravo stanje u društvu, ako je kapital društva na takvom nivou da ne može obezbediti izvršenje obaveza društva, itd⁴⁹. U svakom slučaju, do ovakvog stanja može doći kad se ne poštuju pravila o upravljanju rizikom. Ako Narodna banka Srbije, na osnovu izveštaja vanredne uprave,

⁴⁶ Čolović V., Osiguravajuća društva, zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo, Beograd 2010., str. 114

⁴⁷ Čolović V., nav.delo, str. 115

⁴⁸ Čolović V., Mere Narodne banke Srbije protiv osiguravajućeg društva u slučaju nepostupanja po pravilima o upravljanju rizikom, časopis Pravo – teorija i praksa, br. 10-12/2012, Novi Sad, oktobar-decembar 2012., str. 7

⁴⁹ Član 166. ZO

oceni da je radi obezbeđenja margine solventnosti osiguravajućeg društva, odnosno, radi otklanjanja uzroka nelikvidnosti ili nesolventnosti društva neophodno na odgovarajući način povećati osnovni kapital društva sa novim novčanim ulozima, može da naloži vanrednoj upravi društva da sazove skupštinu akcionara društva i predloži joj donošenje odluke o povećanju osnovnog kapitala. Vanredna uprava dužna je da objavi sazivanje skupštine radi odlučivanja o povećanju osnovnog kapitala, najkasnije, u roku od osam dana, od dana prijema naloga Narodne banke Srbije⁵⁰.

Narodna banka Srbije, najmanje jednom u tri meseca, ocenjuje rezultate vanredne uprave. Narodna banka Srbije donosi konačnu ocenu rezultata vanredne uprave, najkasnije u roku od 60 dana od prijema izveštaja vanredne uprave. Ako Narodna banka Srbije oceni da se za vreme vanredne uprave poboljšalo ekonomsko stanje društva za osiguranje, tako da je društvo dostiglo marginu solventnosti koja je određena u ZO, kao i da redovno ispunjava svoje dospele obaveze, doneće rešenje o ukidanju vanredne uprave i razrešenju vanrednog upravnika. No, ako Narodna banka Srbije oceni da se za vreme vanredne uprave nije poboljšalo ekonomsko stanje osiguravajućeg društva, tako da društvo nije dostiglo potrebnu marginu solventnosti, odnosno, da društvo nije sposobno da redovno ispunjava dospele obaveze, doneće rešenje o oduzimanju dozvole društvu za obavljanje poslova osiguranja i pokreneće postupak likvidacije, odnosno, stečajnog postupka⁵¹.

Prenos portfelja

Osim navedenog, u situaciji, kad Narodna banka Srbije utvrdi nezakonitosti i nepravilnosti u poslovanju osiguravajućeg društva koje mogu da ugroze ili ugrožavaju sposobnost društva da ispuni obaveze nastale iz obavljanja poslova osiguranja, tada ona može naložiti osiguravajućem društvu da svoj portfelj osiguranja prenese na drugo osiguravajuće društvo. Prenos portfelja osiguranja se mora izvršiti u skladu sa odredbama ZO o prenosu portfelja osiguranja⁵².

Privremene mere

Ako Narodna banka Srbije, u vršenju nadzora nad poslovanjem osiguravajućeg društva, utvrdi da je neophodno izreći privremenu meru kojom se obezbeđuje zaštita interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja ili izvršenje rešenja o oduzimanju dozvole za obavljanje poslova osiguranja, izreći će tu meru. Privremenom merom može se naložiti osiguravajućem društvu da: 1) ne zaključuje nove ugovore o osiguranju i ne proširuje obaveze iz preuzetih ugovora o osiguranju; 2) ne raspolaze svojom imovinom bez saglasnosti Narodne banke Srbije; 3) ne sprovodi odluke upravnog odbora i skupštine društva, bez saglasnosti Narodne banke Srbije. Privremena mera traje do isteka razloga za njeno uvođenje, a najduže šest meseci od dana donošenja rešenja o izricanju te mere⁵³.

⁵⁰ Član 170. ZO

⁵¹ Član 171. ZO

⁵² Član 165. ZO

⁵³ Član 178. ZO; Čolović V., nav.delo, str. 9

Kroz analizu nekoliko odredaba ZO koje regulišu nadzor nad radom osiguravajućih društava, hteli smo da pokažemo sav značaj dobre procene i kontrole rizika od strane društva.

Osnovni cilj jednog osiguravajućeg društva mora da bude dobro upravljanje rizikom, kako bi se uskladile finansijske i tehničke mogućnosti jednog društva sa preuzetim obavezama po različitim vrstama osiguranja.

9. Nacrt novog Zakona o osiguranju

Urađen je Nacrt novog Zakona o osiguranju (dalje: Nacrt)⁵⁴, kome ćemo, kratko, posvetiti pažnju, imajući u vidu da se ne može, sa sigurnošću, tvrditi da će sve odredbe Nacrta biti prihvaćene kod donošenja novog Zakona. Naime, Nacrt predviđa mogućnost da strana osiguravajuća društva obavljaju delatnost na teritoriji Srbije preko filijala ili direktno. Ali, pravi se razlika između zemalja koje su članice EU, zemalja koje to nisu i Švajcarske. Postoje različiti uslovi za sve navedene grupe zemalja. Moramo pomenuti član 4. Nacrta, obzirom da on definiše sve pojmove potrebne za kasnije shvatanje razlika u uslovima za strana osiguravajuća društva. Tako, taj član definiše koja zemlja se može nazvati državom članicom, šta je matična država članica, koja država je strana, zatim definiše društvo za osiguranje i reosiguranje Švajcarske, itd. Osim toga, Nacrt predviđa mogućnost da i osiguravajuća društva iz Srbije obavljaju delatnost na teritoriji države članice.

U vezi sa navedenim, navešćemo da navedene razlike između osiguravajućih društava, u zavisnosti iz kojih zemalja dolaze, imaju svoje posledice i na nadzor. Naime, kad su u pitanju države članice EU, onda nadzorni organi država članica vrše nadzor nad ograncima osiguravajućih društava koji posluju na našoj teritoriji. U tačno određenim situacijama i Narodna banka Srbije može obaviti poslove nadzora, ali uz saradnju sa nadzornim organom države članice u kome osiguravajuće društvo ima sedište⁵⁵. Ista je situacija i kada ogranak našeg osiguravajućeg društva obavlja poslove osiguranja u državi članici. Kad su u pitanju osiguravajuća društva iz drugih zemalja, u Nacrtu se navodi da će se njegove odredbe o domaćim društvima za osiguranje primenjivati i na ogranke tih društava⁵⁶. Na kraju, kad su u pitanju ogranci osiguravajućih društava sa sedištem Švajcarskoj, po odredbi člana 97. Nacrta, možemo zaključiti da je isto rešenje, kao i kod ogranaka osiguravajućih društava iz drugih stranih država, ali ne država članica EU.

Veoma važne odredbe Nacrta se odnose i na njihovu primenu. Navešćemo delove odredaba članova 280. i 281. koje se odnose na navedeno. U članu 280. se navodi: "Imovina i lica u Republici mogu se osigurati samo kod društva za osiguranje osnova-

⁵⁴ Nacrt zakona o osiguranju izradila je Radna grupa sastavljena od predstavnika Narodne banke Srbije i Ministarstva finansija Republike Srbije. Tekst Nacrta je objavljen na sajtu Narodne banke Srbije <http://www.nbs.rs/internet/cirilica/20/nacrti.html>. U trenutku pisanja rada nije došlo do izmena Nacrta.

⁵⁵ Članovi 93. i 94. Nacrta

⁵⁶ Članovi 95. i 96. Nacrta

nog po ovom zakonu, do isteka roka od 4 godine od dana pristupanja Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Po isteku tog roka, imovina i lica u Srbiji mogu se osigurati i kod ogranka stranog društva za osiguranje koji ima dozvolu za rad izdatu od strane Narodne banke Srbije." U članu 281. se navodi: "Do dana pristupanja Republike Evropskoj uniji, strano društvo za osiguranje je društvo za osiguranje koje nema sedište na teritoriji Srbije". U svakom slučaju, uslovljena je i primena odredaba Nacrta. Na ovom mestu, ne možemo ulaziti u detaljnu analizu svih odredaba Nacrta koje regulišu ovu oblast, imajući u vidu da ne odstupaju previše od rešenja koje smo napred naveli, a koja su vezana za zakonodavstva EU, kao i članica i nečlanica EU.

10. Zaključak

Da bi jedno osiguravajuće društvo uspešno ili, bar, solidno poslovalo, potrebno je da osigurava rizike koje, svojim kapitalom, odnosno, bonitetom, može da pokrije. Dobra procena rizika je osnovni uslov za dobro funkcionisanje osiguranja. Uvek moramo imati na umu da je bolje osigurati puno malih rizika, nego mali broj velikih rizika. Uostalom, zna se da jedan osigurani slučaj, ako je velikih razmera, može dovesti u pitanje egzistenciju jednog osiguravajućeg društva. Samim tim, postavlja se pitanje solventnosti jednog osiguravača. Osnovni problem, vezan za solventnost, svodi se na određivanje minimalnog iznosa kapitala koje osiguravajuće društvo mora da poseduje za sigurno poslovanje.

Na ovom mestu ćemo reći nekoliko reči i o kontroli rizika i metodama kontrole, što je od izuzetne važnosti i za osiguravača i za osiguranika. U svakom slučaju, kad je u pitanju osiguranje rizika, dobra informisanost osiguravača o riziku, kao i ispunjenje obaveze obaveštavanja o riziku od strane osiguranika su neophodni uslovi za uspešno zaključenje i izvršenje ugovora o osiguranju. Kontrola rizika će se uspešno sprovesti, ako se izabere metod koji će dovesti do efikasnog upravljanja tim rizikom. Metodi su različiti u zavisnosti od toga, da li rizik kontroliše osiguranik, bez obzira da li se radi o preduzeću ili nekom drugom licu ili to čini osiguravač. Kontrola rizika podrazumeva primenu odgovarajućih metoda. Te metode možemo definisati kao opšte, odnosno, kao osnov definisanja niz metoda koji će se primenjivati u zavisnosti od toga o kakvom riziku je reč, zatim da li je u pitanju neživotno ili životno osiguranje, kakav je bonitet osiguravača, itd. Ti metodi su:

- a) metod upravljanja rizikom od strane osiguranika;
- b) metod transfera rizika na osiguravača;
- c) metod stvaranja uslova od strane osiguravača koji uspešno pokrivaju rizike; i
- d) prenos dela rizika između saosiguravača ili sa osiguravača na reosiguravača⁵⁷.

Jedno od pitanja koje je, takođe, od značaja, kod procene rizika jeste i određivanje značaja rizika, u odnosu na njegovu realizaciju. Naime, po značaju rizika, koje obuhvataju,

⁵⁷ Milikić N., Upravljanje rizikom procene maksimalnog samopridržaja, specijalistički rad, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2005., str. 10

pravi se razlika između obaveznog, poželjnog i dostupnog osiguranja. Obavezno osiguranje obuhvata rizike koji se po zakonu moraju osigurati, kao i rizike sa katastrofalnim posledicama. U poželjno osiguranje spadaju rizici koji mogu da prouzrokuju ozbiljne finansijske poteškoće. Dostupno osiguranje obuhvata one rizike koji imaju manji značaj⁵⁸.

Rizik ne možemo posmatrati samo sa stanovišta održavanja dovoljnih sredstava za poslovanje osiguravajućeg društva i obezbeđenja izvršavanja obaveza od strane tog društva. Rizik je složen pojam, koji zahteva analizu u svakom konkretnom slučaju, kao i u kod svake vrste i oblika osiguranja. Od rizika zavisi i visina premije, kao i određivanje rezervi. Da je rizik institut o kome mora da vode računa i osiguravajuće društvo i osiguranik, dokazuje i činjenica da osiguravač mora imati potpunu informaciju o riziku koji osigurava, a osiguranik mora da proceni da li se isplati da se, zbog uštede na premiji, prijavi manja vrednost predmeta osiguranja. No, postoje instrumenti koji ublažavaju posledice rizika, a država mora da vodi računa o tome da te posledice budu što manje. Uostalom, u Nacrtu se predviđa da će i strana osiguravajuća društva vršiti delatnost osiguranja na našoj teritoriji, tako da se i time usložnjavaju rizici.

* * *

Title: *APPLICATION OF THE PROJECT "SOLVENCY II" AND MEASURES WHICH ARE FORESEEN IN THE ACT OF INSURANCE OF REPUBLIC OF SERBIA IN CASES OF NON-APPLICATION OF RULES ON RISK MANAGEMENT*

Summary: *Economic and financial crisis has increased pressure on business and financial result of the insurance companies. The challenge for insurance companies, which is present now, is the EU Directive no. 2009/138/EC, which is commonly known as Solvency II, related primarily to risk management. Insurers now have to ensure full compliance with the directive "Solvency II", while they have the other side new business and financial opportunities. Act of Insurance of the Republic of Serbia especially regulates actions of the National Bank of Serbia, if the insurance company does not follow the rules on risk management. Risk management determines the business of an insurance company. Proper understanding and control of risk is not only the task of the insurance company, but also insured. This paper discusses risk management, regulation of this area of EU law, ie, the application of the Directive "Solvency II", as well as solutions in Serbian legislation in this area. Attention is paid to the specific provisions of the Draft new Insurance Act relating to the supervision of the branches of insurance companies from other countries.*

Key words: *risk, supervision, control, insurance company, risk management, coinsurance, reinsurance, "Solvency II".*

⁵⁸ Ivanović S., Upravljanje rizikom i osiguranje, časopis Industrija br. 1-2/2003, Beograd 2003., str. 79